

Panun rakinoita

KAKSI IN MEMORIAMIA.

Sain äskettäin saarelle seläliselle tiedon kahden kirjailijan poistumisesta ajasta iäisyteen, saman illan kuudessa. Ensän saapui viesti Eino Railosta — jo uupui sitten, illalla myöhään, kertoi radio, että niin oli käynyt myös Larin-Kyöstin. Hengessäni vietin hiljaisen hetken ja parikkaa käynnissä ollut kieltämättä vilkas kirjallinen keskustelu muutamien saarivaltakuntalaisten — opettajan ja kauppiaan — kanssa sai uuden suunnan.

Larin-Kyöstissä poistui eräs leinolaisten kauden viimeisimpiä runoilijoita, jollain tavalla tyypillisesti vuosisadanvaihteen, ehkä mieluummin 90-luvun laulaja. Hän oli kyllä viisi vuotta Eino Leinoa vanhempi, mutta nuoremman luokkatoverinsa ilmiömaisien lahjakkuuden ja suomalaisissa oloissamme harvinaisen varhaiskypsyyden takia heistä runoilijoina tuli tavallaan ikätoverit. Nyt, historian perspektiivistä, he tietysti ilman muuta olisivat "samanikäisiä". Yleensä kukaan ei tästä kirjailijaikäluokasta ole enää moniaita jäljellä, L. Onerva ja Aino Kallas, Maila Talvio, Iki-Kianto — naisetko sitkeämpinä!!!

Larin-Kyösti pysyi uskollisena runottarilleen aina ylioppilasvuosista hamaan kuolemaansa saakka." . . .

uskollisimpia runoutemme palvelijoita, todellinen runon ritari, joka ei ole koskiskellut muiden jumalattarien suosiota", kuten maisteri Vilho Suomi kirjoittaa lyhyessä esipuheessaan alkuvuodesta runoilijan 75-vuotispäiväksi ilmestyneessä "Unta ja elämää" (Otava) kokoelmassa. Uskollisena vaelsi tämä laulajaboheemi tiensä — en tunne häntä enkä juttuja hänestä, mutta minulla on se käsitys, että hän oli boheemi sanan hyvässä tai ainakin myös hyvässä mielessä. Eiköhän vain ollut jotain myöhäissyntyistä Bellmania hänessä, jotain Fredmanin epistolain henkeä, vaikka — niiden boheemit nyt eivät aina niin perin viattomia olleet otteissaan. Mutta aikahan tasoittaa. Jo aikoja sitten muuttui Larin-Kyösti kansanomaiseksi ja hänen monet laulunsa muuttuivat melkein kuin kansanlauluiksi. Huoleton, avomielinen laulaja yhtäältä, toisaalta kirjailijana verraten sulkeutunut, itseään nyt jokatapauksessa erittelemätön. Tämä voi olla vahva puoli runoilijassa, mutta voi olla heikkokin — niin ilmeisesti oli Larin-Kyöstillä, sillä nyt on niinkuin ei hän pääsisi pintaa syvemmälle. On poikkeuksia, mutta yleisvaikutelma, tunnelma on tämä. En puolestani voi väittääkään tuntevani hänen tuotan-

toaan niin tarkkaan, että osaisin päätellä onko tämä vain vaikutelma, vai eikö Larin-Kyösti todella osannut olla syvällinen.

Mainittu "Unta ja elämää" kokoelma on muuten kirjailijan kertomusvalikoima, sillä ruoilijamme kirjoitti suoranaistakin, vaikka hän onkin yksi niistä harvoista, joiden nimen edessä todella runoilija-titteli vaikuttaa aidoimmalta. Se on varsin edustava ja monipuolisesti esittelevä valikoima aikaisemmin ilmestyneestä ja antaa huomattavan lisäpiirteen runoilijakuvaan. Viimeisin, mitä Larin-Kyöstistä julkaistiin ennen hänen kuolemaansa, oli lausuntarunovalikoima aivan äskettäin.

Jos oli boheemi Larin-Kyösti, boheemi ja runoilija, oli Eino Railo hänen täydellinen vastakohtansa, mikäli tässä yhteydessä voisimme nimittää prosaistia lyyriikon vastakohtaksi. Tällä en tahdo väittää, ettekö Railosakin ollut runoilijaa, mutta totisesti hänen muotonsa ei ollut runo, vaikka hän klassilliset runomuodotkin hallitsevana välillä puki ajatuksensa näihin tärkättyihin juhlapaitoihin, kuten viimeksi kymmenen vuotta sitten Oulun lyseon Valon Terhon 50-vuotijulkaisuun. Mutta hän pyrki kyllä runouden lähteille, kuten hänen teoksensa "Kuolemattomuuden puutarha eli runouden uskonto" osoittaa. Railo minulla pohjoispohjalaisena oli kunnia tuntee. Hänen omasta tuotannostaan ei tosin koskaan ollut puheutta paitsi mitä kosketeltiin joskus työskentelytapaa, tyyliä — esitystapaa nimittäin — tai jotain sellaista.

Häneen kohdistettua ankaraa arvostelua samoin kuin hänen itsensä harrastamaa ankaraa arvostelemista, jotka molemmat olivat aktuelleja kysymyksiä tuttavuutemme alkuaikoina ja varsinaisten keskustelujen tapahtumainkoina, kartoin tietoisesti, sillä en ollut varma tämän farpruurin asenteesta. Häntä arvosteltiin todellakin nimenomaan 30-luvun puolivälin jälkeen suunnattoman ankarasti, hänestä keskusteltiin palstakaupalla ja hänen kirjojaan myytiin monina painoksina! Paljon oli arvostelijoilla vakavaakin huomauttamista, mutta en mahda mitään sille, että minun nähdäkseni vullisena, sillä heillä oli kaikilla, ainakin ammattiarvostelijoilla, hampaankolossa ilmeisesti vaikeasti lähestyttävää, hieman juhlallista ja miuksikäpää ei arvonsakin tuntevaa tohtoria kohtaan. Railoon tämä kaikki varmasti vaikutti, vaikka hän ei sitä monasti näyttänyt. Uuden Suomen arvostelijana ja Argus nimimerkkinä hän sitten taas omasta puolestaan antoi isällistä kuritusta. Sitäkin on naurattu, mutta muistelkaapa vain montako noista silloisista tulokkaista on tallella — elettiin nimittäin pienoisromaaninimityksen muotiintulokautta, kirjoituskilpailujen villityskautta. Osui arvostelijamme siis oikeaan ja enimmäten kai kollegoja harmittikin hänen isällinen asenteensa, josta hän koskaan ei vapautunut. Eniten Railoa ilmeisesti masensi hänen päätyönsä, maailmankirjallisuuden historian, osattomaksi jääminen todella myönteisistä, lämmittävästä arvosteluista.

Nuoren Vaaskiven atomipommin tavoin Suomalaisessa Suomessa räjähtänyt arvostelu vaikuttaa kyllä vieläkin melkein parrattoman nuorukaisen sannelemana yliammutulta, mutta murheelliseksi tosiasiaksi jää, että totta on se, mitä kai Tatu V:kin lähinnä tarkoitti: teos, kuusiosainen jättäjäistyö, jäi hengettömäksi, vaille persoonallisen näkemyksen voimaa. Mutta nähdäkseni voisimme sentään antaa tunnustuksen jo pelkästään tuon historian osoittamasta tietomäärästäkin ja sen käsittelemisen kyvystä. Ja välttämättömänä ja hyvänä lähdeotoksena Railon päätyö on (minun on sanottava omaa hyllyäni katsellessani olisi) melkein välttämätön kirjallisuuden kanssa kamppailevalle.

Kirjoitustyylistään puhuessaan Railo kerran sanoi, että hän ei koskaan ole onnistunut saamaan siihen sitä muotoa, että sanottava tulisi ikäänkuin sisältäpäin, epäsuorasti, vaan että hänen aina on ollut kerrottava jokseenkin suoranaisesti. Kyllä Railo siis ilmeisesti tunsii rajoituksensaakin sillä hän piti ensinmainittua tyyliä korkeampana saavutuksena, synnynnäisenä lahjana useimmissa tapauksissa. Jospa hänellä vain olisi ollut enemmän suhteellisuuden tajua, voimakkaampi itsekritiikki, olisi hän voinut jättää jälkeensä nykyistä huomattavampia romaaneja. Suomen kielen käyttäjänä oli hän mestari, jolle saa hakea vertoja, ainakin tyyli- puhtaudessa, ja hänen eräät romaaninsa on arvosteltava varsin korkealle. Mutta eräissä tai oikeastaan ajattelen nimenomaan erästä, nimittäin

romaania "Valittu kansa ja luvattu maa", hän kohosi korkeammalle kuin koskaan ennen tai jälkeen, mutta myös kömmähti pahemmin kuin monessa muussa romaanissaan. Sääli, sillä hyvä aihe ja ote jäi läpi viemättä, teos jäi torsoksi. — Me pohjoispohjalaiset voimme nyt joka tapauksessa lämpimin mielin muistella häntä mm kotiseutunsa kirjallisena kuvaajana ja edustavana pohjoispohjalaisena kulttuuripersoonana, oppineisuudeltaan yhtä klassikkona kuin hän oli piirteiltään tyylikäs, varsinkin viimeisinä vuosinaan, kun ikä jo hopeoi hapsia.

De mortui nihil nisi bene ja kepeät mullat heidän hoidoillaan!

P a n u .